

Igor Františák: Byznys pro nás není klíčová hodnota

Casopisharmonie.cz, 21. 8. 2019

Již po šestnácté se letos v září uskuteční v Ostravě a v dalších obcích Moravskoslezského kraje Svatováclavský hudební festival (3. – 28. 9. 2019). Publikum oslovuje a hýčká kvalitami staré a duchovní hudby a na Ostravsko svou dramaturgickou otevřeností a přátelským zázemím láká evropské hvězdy tzv. vážné hudby. S ředitelem festivalu, vysokoškolským pedagogem a instrumentalistou Igorem Františákem jsme si o festivalu a jeho zákulisí, životních výhrách i ztrátách vyprávěli otevřeně a neformálně v jedné hlučné ostravské kavárně. Čtenářům nebudeme zastírat, že si tykáme již řadu let.

Milý Igore, Svatováclavský hudební festival se letos koná po šestnácté. Šestnáctiletí pubescenti si obvykle dělají, co chtějí. Jak je tomu s festivalem? Jak se chová a pořádá? Má tendenci neposlouchat? Rozhodně má dost energie překonávat nejrůznější problémy. A také má velké sebevědomí, přestože v našem regionu není právě jednoduché realizovat podobné projekty. Moravskoslezský kraj nebyl nikdy výrazným kulturním centrem. Ovšem za posledních deset let se náš region značně proměnil. Možná i v návaznosti na inovace a nové podněty v podobě nové koncertní síně pro Janáčkovu filharmonii Ostrava anebo nové budovy Fakulty umění Ostravské univerzity, které (doufejme) budou přitahovat publikum. Myslím, že i Svatováclavský hudební festival má na této proměně jistou zásluhu, i když sám zásadní změnou od svého vzniku neprošel. Když jsme jej v roce 2003 v podstatě na zelené louce vystavěli, uspořádali jsme maraton jednatřiceti koncertů hned v prvním roce. Zásadní myšlenky – návrat k historickým a kulturním tradicím, restituce duchovní hudby v sakrálním prostoru, oživování nekomerčních hodnot – ty zůstaly.

Kdo vlastně tvoří publikum Svatováclavského festivalu? Máte nějakou návštěvnickou analýzu, nebo aspoň představu o složení publika? Jezdí za vámi lidé ze zahraničí, jimž stojí za to přijet do Ostravy na koncerty staré a duchovní hudby? Naše publikum jsou úplně běžní posluchači. Neřekl bych, že je žánrově bůhvíjak vyhraněné. Vidím v publiku i řadu muzikantů, kteří chodí na vybrané koncerty. Jako ředitel a současně dramaturg festivalu, ale hlavně jako muzikant se snažím být přítomen na co nejvíce koncertech. Interakce s hudebníky, s lidmi a kolegy, které mnohdy osobně znám, nebo jsem s nimi někdy hrál, mně vrací energii, kterou do projektu celoročně vkládám. Ale největší pochvalou je samozřejmě potlesk a reakce našich návštěvníků.

Přece jen se ještě jednou zeptám na zahraniční publikum. Hlavně mě zajímá to polské. Ostrava má celou řadu hudebních institucí – filharmonii, tři velké festivaly, operu neustále velebenou pro progresivní dramaturgii – ale polské auditorium na koncertech Janáčkovy filharmonie Ostrava nebo v opeře v podstatě nepotkávám. Jsme festivalem duchovní hudby, k níž mají Poláci velice blízko. Jsou také neuvěřitelní fandové historické hudby, hlavně autentické interpretace, což jim náš festival v dostatečné míře poskytuje. Myslím, že přesně tímhle je náš festival atraktivní, a také tím, že do Katovic nebo Krakova je to jen hodina a půl cesty. Často na našich koncertech slyším polštinu. Navíc teď došlo k výměně – Janáčkovy filharmonie Ostrava minimálně jednou ročně jezdí do Katovic a naopak. Co jsem slyšel, za operou jezdí do Ostravy hlavně publikum z Vídně, většinou na českou operu, což naprosto chápu. Lidé, kteří vyhledávají nezvyklá turistická místa, to

navíc mohou spojit s návštěvou našich historických památek. Vždyť Moravskoslezský kraj je dobrými kulturními projekty a festivaly doslova přeplněný.

To, co jsi právě řekl, ale zpochybňuje představu Ostravska jako periferního regionu. Být na hranici přece neznamená být na periferii. A Svatováclavskému festivalu náleží zásluha na tom, že nejen obyvatelům Moravskoslezského kraje objevujete to množství sakrálních památek mnoha konfesí. Jak se Vám spolupracuje s duchovními? Ne každý snese v kostele kolem oltáře televizní kamery a záznamovou techniku. A Mahlera... To, co říkáš, mě ohromně posiluje v tom, co děláme. Otvíráme sakrální prostory nejen věřícím, kteří jsou zvyklí do nich chodit, ale i těm, kteří hledají propojení sakrálního prostoru s duchovní hudbou. Toto propojení mně připadá přirozené. V jiných částech Evropy církve dokonce platí varhaníky a regenschori, aby provozovali hudbu na profesionální úrovni. U nás to tak není. Jsem rád, že Svatováclavský hudební festival svým způsobem tento „handicap“ supluje. A k tomu propojování – náš region je velmi specifický, je tady znatelné ekumenické propojování. S Tomášem Tyrlíkem, českotěšínským biskupem Slezské církve evangelické augsburského vyznání, vycházíme naprosto fantasticky a můžeme naprosto otevřeně mluvit o projektech, které připravujeme a realizujeme. Sám se nabídl, že by letos převzal záštitu nad koncertem, na kterém vystoupí Václav Luks s Collegiem Vocale 1704. Bude to zelenkovský projekt, který věnujeme třiceti letům od Sametové revoluce.

Vaše marketingové heslo zní „Hudba v kostele je zážitek“. V čem je pro tebe hudba v kostele jiná? Je to dáno kulisami, nebo si myslíš, že sakrální prostor je natolik specifický, že do něj hudba patří? Uvádíte řadu děl, která sice vznikla na duchovní náměty a liturgický text, ale skladatelé je psali pro koncertní sály. V čem je stará hudba v kostele jiná než v kvalitním sále? Není to z nouze ctnost? Nechybí spíše v Ostravě kvalitní sály? Absence kvalitního koncertního sálu je sice silným handicapem našeho regionu, ale myšlenku oživit jiné hudební prostory jsem měl dlouho. Realizace koncertů na zámcích po roce 1989 nebyla úplně běžná, protože ve většině případů byly zdevastované. Naštěstí se to v posledních letech mění. Sakrální prostory, ať už je to malá kaplička, nebo katedrála, jsou vhodné vizuálně i akusticky. Snažíme se propojit znalosti hudby a schopnost zasadit ji do vhodného prostoru, i když občas musím využít kompromisu a prostě to ideálně nevyjde.

A není v provozování hudby v sakrálním prostoru ještě něco jiného? Samozřejmě. Nevím, jestli jsi zažil pocit jít do prázdného kostela. Dříve i během příprav festivalu jsem měl samozřejmě spoustu možností pobýt v kostele bez lidí. Byl jsem i „bedňákem“. Prošel jsem si vším, co k festivalu patří. Když jsem měl možnost, zastavil jsem se v kostele sv. Václava v centru Ostravy. Najednou jsem cítil jiný druh plynutí času i rozměr sebe sama. Jsem na to dost citlivý, přestože nejsem věřící.

Cítíš, že jsou ty zdi „promodlené“? Můj o dvě generace starší blízký přítel Karel Haruda vždycky o ostravském starém kostele sv. Václava říkal, že je to milionem lidí promodlený prostor, a že to v těch stěnách je přítomno. Ta emoce je ta přidaná hodnota, kterou nenajdeš ani v sebeluxusnějším bytě nebo vile, ani kdybys měl sebelepší reprodukční vybavení a nahrávku těch nejlepších interpretů ze sebelepších mikrofonů. Doma duchovní hudbu skoro nejsem schopen poslouchat, přestože tohle všechno mám v osobní diskotéce. Raději poslouchám běžnou instrumentální symfonickou, a hlavně komorní

hudbu, anebo jazz a folklór. Rozměr duchovní hudby, který nejde ruku v ruce s prostorem, postrádám.

V programu Svatováclavského festivalu se již před lety objevila jména Karla Jenkinse, autora postmoderních duchovních skladeb, ale i ostravského písničkáře Jaromíra Nohavici. Není to přece jen úkrok směrem k mainstreamu? Proč jste se rozhodli jít tímhle směrem? Není to zpronevření se vašim dosavadním dramaturgickým ideálům? Neřekl bych, že jde o vykročení směrem k mainstreamu. Dramaturgii se snažím postavit na pestrosti a možnostech duchovní hudby od středověku a renesance až po soudobou tvorbu. Pojítkem je různé vnímání hudby, kterou chce člověk oslovovat a oslavovat Boha. Projekt s Jaromírem Nohavicou byl koncipován speciálně pro náš festival. Komunikace byla docela dlouhá a náročná, ale těší mě, že Jaromír bezprostředně potom řekl, že pro něho to byl mimořádný zážitek. Nejde o cestu jednoduchosti a povrchnosti kvůli většímu ohlasu publika a podbízení se mladým. Do našeho pomyslného dramaturgického vějíře ale tato hudba také patří. Kdybych vařil a jedl pořád dokola ta samá jídla a nechtěl jiná, jaký by to mělo smysl? Jde o dramaturgické experimentování cestou pokusu a omylu. Rozhodně to ale nedělám vědomě proto, aby se ze slavností stal komerční festival a přitáhl větší zájem sponzorů a s ním i obrat. Žijeme v době, kdy člověk občas musí udělat ústupek. Tímhle nedegraduujeme základní myšlenky a principy festivalu, ale doplňujeme jeho spektrum. Záleží taky na lidech, jak to přijímají. Když člověk nabízí, po čem je hlad, stává se součástí komerční sféry. Na druhou stranu, dělat věci jen pro úzký segment nadšenců, nevěnovat se ničemu jinému, mně nepřipadá rozumné. Ani to není smyslem Svatováclavského hudebního festivalu.

V jedné osobě jsi ředitelem a dramaturgem Svatováclavského festivalu, ale také instrumentalistou – hraješ na klarinet, chalumeau, basetový roh a různé dobové dřevěné dechové nástroje. A také jsi úspěšným pedagogem. To je příliš mnoho na jeden lidský život! Navíc se věnuješ festivalu, který úplně jinak než dnešní doba pracuje s časem a tichem. Kde hledáš ticho a jak pracuješ s časem? Popsat to ve dvou větách je dost složité. To, co dělám, mě vnitřně naplňuje. Splnily se mi všechny sny, které jsem měl. Někdo chce být od první třídy popelářem nebo kosmonautem, já chtěl být muzikantem. Měl jsem obrovské štěstí na špičkové pedagogy a lidi, kteří mi v pravou chvíli otevřeli dveře, ale i „parchanty“, kteří mně to natolik zkomplikovali, že jsem musel zapojit hlavu a uvažovat jinak. Každá zkušenost je dobrá. Od malička jsem disciplinovaný tak, že mně to v životě vychází. Někdy to vnímám jako brzdu a někteří lidé se mnou kvůli tomu mají velký problém. Ale čím jsem starší, snažím se hrany obrušovat. Sám si uvědomuji, že nemůžu, a ani nechci mít nároky na jiné lidi jako mám sám na sebe. Vždy jsem byl zvyklý tvrdě pracovat a jít až na dřev. Čas pro mě neměl žádnou cenu. Šlo mi o to zjistit, jak věci fungují. Možná nade mnou byla nějaká boží ochrana, že se začalo všechno úplně přirozeně vyvíjet. Když jsem ještě měl možnost mozek trénovat, rychle jsem se učil. Po čtyřicítce se to samozřejmě začíná zhoršovat. Někdy je mi líto, že na některé věci nemám tolik klidu a nemůžu se jim tolik věnovat. Naštěstí ale vím, jak na to. Samotného mě mrzí, že nemám tolik času cvičit, abych své hraní na klasicistní klarinety posunul na koncertní sólovou úroveň. Zatím se mi to myslím daří bezvadně na chalumeau a v poslední době na basetový roh. Jsem teď členem slovenského souboru Lotz Trio a tam člověk cítí každou zkušenost a nahranou hodinu. Největší radost mám z komorní muziky. To byl můj celoživotní sen. Spolupracuji s nejlepšími smyčcovými kvartety. Před dvěma měsíci jsem s

Martinem Kasíkem hrál krásný recitál, obě Brahmsovy sonáty a ještě Roberta Schumanna. To prostě ani nemůžu nazývat prací...

Jaké jsou za všemi těmi tvými životními výhrami ztráty? Co všechno jsi musel obětovat a ztratit? Rozpadlo se mi manželství, ale nejenom kvůli práci. Mohly za to i jiné důvody, ale práce sehrála určitě výraznou roli. Neřekl bych, že za to může festival, ale samotná živá muzika, která je založena na budování ega. Spousta věcí jde stranou, pro mě hudba znamenala vše. Myslím, že je to jen o tom být si to schopen otevřeně přiznat. Je to ale kruté ve vztahu ke všemu ostatnímu a všem ostatním.

Festival existuje šestnáct let, což je dost dlouhá doba na to, aby si udržel, nebo naopak ztratil nejbližší spolupracovníky. Jak se ti daří čelit stálým personálním změnám? Fluktuace kolegů v kanceláři je značná. Přinejmenším prvních osm let jsme dělali na koleně v podstatě rodinnou akci a pracovali s naprosto legračními rozpočty. Pomáhali kamarádi a kdo mohl. Ozvali se, že chtějí přijet na koncert, tak jsem jim psal: „Přijďte o dvě hodiny dřív a budete trhat lístky. Pomůžete mi s židlemi?“ Brzy bylo jasné, že je potřeba se profesionalizovat. S tím se potýkáme pořád, ale obecně to není problém jen našeho festivalu. Je to úplně běžné u kolegů, a to i těch ze státních institucí. V kultuře nejsou peníze a nároky na lidi, kteří v ní pracují, ať na administrativní, nebo manažerské pozici, jsou opravdu velké a jejich odměna je oproti byznysu třetinová. Je logické, že potom odcházejí dělat něco úplně jiného, nebo si je organizace vzájemně přetahují.

Jak se vám daří přesvědčovat sponzory o podpoře festivalu, který táhne lidi do kostelů a do regionu přináší všechno, jen ne mainstreamové umění v plných sálech? Nedaří. Nejsem na to ten pravý. Maximálně můžu prezentovat smysl a záměr festivalu. Na druhou stranu bych řekl, že v Ostravě a dalších městech, se kterými spolupracujeme v Moravskoslezském kraji, potažmo i na ministerstvu kultury, jsme si již vytvořili renomé. Je za námi vidět opravdu kus práce, takže jsme bráni jako určitá stálice na kulturním poli. Myslím, že se očekává, že to budeme dělat dalších deset, dvacet let. Investice, které k nám přicházejí, se naštěstí postupně navyšují. Samozřejmě ne geometrickou řadou, ale ti, kdo do nás investují, ví, že jejich finanční prostředky dokážeme zúročit. Někdy si říkám, jak bychom na tom byli s rozpočty velkých festivalů, se kterými jsme poměřováni. Chybí nám pomyslná jedna nula a podmínky, které nabízejí ty krásné koncertní sály. Luxus přesné vlhkosti a teploty. Někdo stradivárky nevytáhne, pokud je tam méně než jednadvacet stupňů. Hudební byznys je důležitý, ale není to pro nás klíčová hodnota. Důležitější je lidský přístup a komunikace. A myslím, že lidi, kteří přijíždějí na festival, to minimálně z 99,5 % oceňují a rádi se vrací.

Zdroj:

<https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/igor-frantisak-byznys-pro-nas-neni-klicova-hodnota.html>